

10. CZŁOWIEK WOBEC NATURY I JEJ PIĘKNA

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Natura jest źródłem, z którego człowiek czerpie natchnienie dla rozumienia samego siebie. To wartość stanowiąca piękno i dobro całego społeczeństwa. Dzięki niej człowiek dąży do zachowania spokojnego i harmonijnego życia. Szanuje świat przyrody, który go otacza. Wychowankowie powinni czuć potrzebę podejmowania właściwych działań dla ekologii, dzięki temu mogą pogłębić swoją więź z naturą.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój wrażliwości estetycznej

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Uwrażliwienie na problematykę ekologiczną

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Poszanowanie przyrody

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Przyroda jako źródło życia.
- Uświadomienie roli człowieka w przekształcaniu środowiska naturalnego.
- Ukształtowanie właściwych postaw człowieka wobec natury.
- Kontakt z naturą sprawia, że czujemy się szczęśliwsi.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Należy chronić zagrożone gatunki roślin i zwierząt.
- W naturalnym otoczeniu człowiek staje się bardziej otwarty, czuje się częścią natury.
- Człowiek, niszcząc przyrodę, niszczy własne życie.

→ ZASADY

- Dostrzegam piękno przyrody.
- Kontakt z naturą daje mi satysfakcję z życia i poczucie szczęścia.
- Uczestniczę w akcjach na rzecz ochrony środowiska.
- Dzielę się z rówieśnikami wiedzą o tym, w jaki sposób możemy dbać o naturę.
- Korzystam z różnorodnych rozwiązań ekologicznych.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Natura dostarcza nam radości na co dzień.
- Kontakt człowieka z naturą powoduje, że możemy bardziej zrozumieć siebie, przypomnieć sobie, jakie są nasze wartości i marzenia.
- Pozytywny wpływ natury na relacje społeczne, rodzinne.

→ ZASADY

- W swoich działaniach i w pracy zawodowej zawsze biorę pod uwagę ochronę przyrody.
- Ukazuję dziecku piękno przyrody.
- W domu mamy rośliny i zwierzęta, które otaczamy opieką.
- Zachęcam dziecko do oglądania wartościowych filmów przyrodniczych, dzięki którym zdobędzie wiedzę, wzbogaci wyobraźnię oraz nabierze szacunku do natury.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Środowisko szkolne jest zaangażowane w ekologię.

- Człowiek ma duży wpływ na cały świat dzięki osiągnięciom nauki i działaniom przemysłowym.
- Należy dbać o środowisko w życiu codziennym.

→ ZASADY

- Zwracam uwagę młodzieży na otaczający ją świat.
- Uświadamiam uczniom ich rolę w przekształcaniu środowiska naturalnego.
- W szkole realizuję programy dotyczące ochrony przyrody.
- Zachęcam wychowanków do oglądania wystaw tematycznych poświęconych problematyce związanej z ochroną środowiska.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Przygotowanie zbiorowej wystawy fotograficznej pt. „Człowiek wobec piękna natury”, przedstawiającej rzadkie gatunki zwierząt, piękno fauny i flory oraz niezwykle pejzaże. Wystawa może być zorganizowana w ramach obchodów Światowego Dnia Ziemi.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczniowie mają świadomość istnienia zagrożeń dla środowiska przyrodniczego, które mogą wynikać z ich działania. Potrafią dostrzec naturalne piękno przyrody. Wykazują szczególne zainteresowanie środowiskiem naturalnym oraz w sposób odpowiedzialny przyczyniają się do jego poszanowania. Czują potrzebę realizowania działań na rzecz ekologii.

1.10. ZAGROŻENIA

Człowiek jest częścią przyrody, ale poprzez rozwój cywilizacji coraz bardziej oddala się od niej. Idzie w kierunku nauki i techniki, zapominając o tym, że jego dobrostan związany jest z otaczającym go światem. Młodzi ludzie więcej czasu spędzają w domu niż na świeżym powietrzu. Nie wykazują zainteresowania kontaktem z naturą przez co posiadają niską wiedzę na temat świata roślin i zwierząt. Nie potrafią rozpoznawać poszczególnych drzew, ptaków i kwiatów. Nie wiedzą, w jaki sposób drzewa oczyszczają powietrze i produkują tlen. Tracą więź z naturą. Brak poczucia więzi człowieka z przyrodą rodzi dziś nie tylko zagrożenie harmonijnego rozwoju jego osobowości, ale też stanowi przeszkodę w makrospołecznym ekorozwoju.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

MILCZENIE ROŚLIN

*Jednostronna znajomość między mną a wami
rozwija się nie najgorzej.*

*Wiem co listek, co płatek, kłos, szyszka, łodyga,
i co się z wami dzieje w kwietniu, a co w grudniu.*

*Chociaż moja ciekawość jest bez wzajemności,
nad niektórymi schylam się specjalnie,
a ku niektórym z was zadzieram głowę.*

*Macie u mnie imiona:
klon, łopian, przylaszczka,
wrzos, jałowiec, jemiola, niezapominajka,
a ja u was żadnego.*

*Podróż nasza jest wspólna.
W czasie wspólnych podróży rozmawia się przecież,
wymienia się uwagi choćby o pogodzie,
albo o stacjach mijanych w rozpędzie.*

*Nie brakłoby tematów, bo łączy nas wiele.
Ta sama gwiazda trzyma nas w zasięgu.
Rzucamy cienie na tych samych prawach.*

*Próbujemy coś wiedzieć, każde na swój sposób,
a to, czego nie wiemy, to też podobieństwo.*

*Objaśnię jak potrafię, tylko zapytajcie:
co to takiego oglądać oczami,
po co serce mi bije
i czemu moje ciało nie zakorzenione.*

*Ale jak odpowiadać na niestawiane pytania,
jeśli w dodatku jest się kimś
tak bardzo dla was nikim.*

*Porośla, zagajniki, tąki i szuwary –
wszystko, co do was mówię, to monolog,
i nie wy go słuchacie.*

*Rozmowa z wami konieczna jest i niemożliwa.
Pilna w życiu pospiesznym
i odłożona na nigdy.*

↑ W. Szymborska, *Milczenie roślin*, w: tejże, *Wiersze wybrane*, Wydawnictwo a5, Kraków 2020, s. 337-338.

KOMENTARZ

Wiersz *Milczenie roślin* ukazuje wartość przyrody, jej niezwykłość, która napętnia człowieka radością i miłością. Mówi o potrzebie bliskiego kontaktu z przyrodą, gdyż to jest bardzo istotne. Natura jest zjawiskiem wyjątkowym, człowiek powinien dbać o nią. Ze światem roślin i zwierząt człowiek styka się od zawsze. Bez niego życie byłoby niemożliwe. Widok, zapach i smak przyrody nas fascynuje, natomiast obcowanie z nią uwrażliwia i daje człowiekowi ukojenie. Człowiek powinien dostrzegać naturę, patrząc na otaczające nas rośliny, doceniać ich wyjątkowość. Wiersz podkreśla istotę szacunku do przyrody i życia z nią.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Filozoficzną refleksję nad relacją człowieka ze światem przyrody głosi polski filozof Henryk Skolimowski – twórca jednego z nurtów filozofii ekologicznej, tzw. eko-filozofii.

Myśliciel podkreśla w swoich przekonaniach konieczność ochrony środowiska jako świętości życia¹. Wartością człowieka musi być również jego stosunek do otaczającego go świata. Czy człowiek, który znęca się nad zwierzęciem, może być dobrym człowiekiem? Wiele osób odpowie, że nie. Ekoetycy podkreślają, że wszystkie istoty żywe mają wartość wewnętrzną i są celami samymi w sobie, a to znaczy, że nie możemy ich krzywdzić bez usprawiedliwienia i bez zadośćuczynienia. O wartości moralnej człowieka świadczy więc również to, czy szanuje on prawa zwierząt i czy nie dewastuje środowiska naturalnego.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

W procesie wychowawczym należy zwrócić uwagę przede wszystkim na rozwijanie wśród uczniów pozytywnych zachowań względem przyrody, m.in. na wykształcenie postawy odpowiedzialności za przyrodę z naciskiem na kształtowanie szacunku do środowiska naturalnego. Nauczyciel powinien stwarzać uczniom możliwość poszukiwania i odkrywania wiedzy poprzez bez-

1 Por. W. Słomski, *Pojęcie sacrum w ekofilozofii Henryka Skolimowskiego = The Conception of Sacrum in Eco Philosophy by Henryk Skolimowski*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 7(2001), s. 123, [online:] https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7-s123-135/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7-s123-135.pdf [dostęp: 6.02.2022].

pośredni kontakt z naturą na wycieczkach, planowanych obserwacjach oraz poprzez pozytywne działania ekologiczne.

Warto w odpowiednim momencie uświadamiać młodym osobom, że przyroda ma swoje prawa, które należy szanować.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Bliski kontakt z naturą wpływa korzystnie na młodego człowieka. Przede wszystkim pozwala odpowiedzieć sobie na wiele pytań. Przyroda uczy, że niezależnie od tego, co się w życiu zdarza i jakich sytuacji doświadczamy, świat toczy się dalej i wszystko ma swój sens. Młody człowiek, obcując z naturą, poznaje jej tajemnice, staje się pełen pasji odkrywania świata, a także rozwija wrażliwość na piękno przyrody oraz poczucie przynależności do środowiska naturalnego.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Bóg, stwarzając świat, powierzył go człowiekowi (por. Rz 1,28). Nie oznacza to jednak, że jesteśmy właścicielami tego świata, którzy mogą go użytkować, dawastując. Przeciwnie – jeśli cała natura jest dziełem Boga, to właśnie dlatego jesteśmy zobowiązani ją chronić.

Przyroda może być dowodem na to, że Bóg istnieje. Biblia głosi, że świat jest stworzeniem Pana Boga, należącym do Niego. Człowiek, któremu Bóg dał moc przekształcania tego świata musi to czynić zgodnie z Bożym zamysłem, w sposób moralny – z poszanowaniem praw natury. Praw, które wyznaczył Bóg, stwarzając całą rzeczywistość.

Mądrość Pisma Świętego pozwala człowiekowi odkrywać Boży wymiar przyrody i wszelkiego istnienia. Ludzie i przyroda współistnieją ze sobą, tworząc wielką jedność podporządkowaną Bogu.

Osoba ludzka w swojej istocie nadaje sens naturze, ale nie w sensie absolutnym. Natura również warunkuje egzystencję osoby. Ta relacja początku wyrażona jest też i na jego końcu „Pan stworzył człowieka z ziemi i znów go jej zwróci” (Syr 17,1).

W nauczaniu teologicznym wyróżnić można niewątpliwie wyjątkową postać Świętego Franciszka z Asyżu. Miał on szczególny stosunek do świata roślin i zwierząt. Głosił kazania zarówno do zwierząt, jak i do roślin, wyrażając w ten sposób swój szacunek do nich. Fascynowało go piękno stworzenia. Uważał, że sam Pan Bóg jest właścicielem otaczającego go środowiska.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

” Nie można bezkarnie używać różnego rodzaju bytów, żyjących czy nieożywionych – składników naturalnych, roślin, zwierząt – w sposób dowolny, jedynie według własnych potrzeb gospodarczych. Przeciwnie, należy brać pod uwagę naturę każdego bytu oraz ich wzajemne powiązanie w uporządkowany system, którym właśnie jest kosmos.

↑ SRS 34.

” Jeśli się nie uczymy zatrzymywania się, aby podziwiać i docenić piękno, to nic dziwnego, że wszystko staje się przedmiotem wyzysku bez skrępułów. Zrazem, jeśli chcemy osiągnąć głębokie zmiany, to musimy pamiętać, że modele myślenia realnie wpływają na zachowanie. Edukacja okaże się nieskuteczna, a jej wysiłki będą bezowocne, jeśli nie będzie się też usiłowało szerzyć nowego modelu w stosunku do człowieka, życia, społeczeństwa i jego relacji z naturą.

↑ LS 115.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

” Albowiem Pan, Bóg twój, wprowadzi cię do ziemi pięknej, ziemi obfitującej w potoki, źródła i strumienie, które tryskają w dolinie oraz na górze – do ziemi pszenicy, jęczmienia, winorośli, figowca i drzewa granatu – do ziemi oliwek,

oliwy i miodu – do ziemi, gdzie nie odczuwając niedostatku, nasycisz się chlebem, gdzie ci niczego nie zabraknie – do ziemi, której kamienie zawierają żelazo, a z jej gór wydobywana jest miedź. Najesz się, nasycisz i będziesz błogosławił Pana, Boga twego, za piękną ziemię, którą ci dał.

↑ Pwt 8,7-10.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Siódme przykazanie domaga się poszanowania integralności stworzenia. Zwierzęta, jak również rośliny i byty nieożywione, są z natury przeznaczone dla dobra wspólnego ludzkości w przeszłości, obecnie i w przyszłości². Korzystanie z bogactw naturalnych, roślinnych i zwierzęcych świata nie może być oderwane od poszanowania wymagań moralnych. Panowanie nad bytami nieożywionymi i istotami żywymi, jakiego Bóg udzielił człowiekowi, nie jest absolutne; określa je troska o jakość życia bliźniego, także przyszłych pokoleń; domaga się ono religijnego szacunku dla integralności stworzenia³.

↑ KKK 2415.

V. LITERATURA

Abbadie L., Baudouin M., *Las. Środowisko żywe*, tłum. J. Proćków, wyd. Ossolineum, Warszawa 2017.

Doubinin N., *Świętego Franciszka z Asyżu braterstwo z przyrodą*, wyd. Bamka Studio Komputerowo-Wydawnicze, Lublin-Łódź-Moskwa 2000.

Franciszek, *Encyklika Laudato si'*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

² Por. Rdz 1,28-31.

³ Por. CA 37-38.

- Heller M., *Czas i przyczynowość*, wyd. TN KUL, Lublin 2002.
- Heller M., *Filozofia przyrody. Zarys historyczny*, wyd. Znak, Kraków 2004.
- Jan Paweł II, *Encyklika Sollicitudo rei socialis*, w: tegoż, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 1, red. S. Małysiak, Wydawnictwo Świętego Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, Kraków 1996, s. 319-376.
- Kluz Z., Poźniczek M., *Poznajemy tajemnice przyrody*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
- Kulik R., *Człowiek wobec natury. Psychologia ochrony przyrody*, Wydawnictwo Klubu Przyrodników, Świebodzin 2014.
- Kwiatki świętego Franciszka z Asyżu, tłum. P. Jabłońska, Wydawnictwo Greg, Kraków 2020.
- Słomski W., *Pojęcie sacrum w ekofilozofii Henryka Skolimowskiego = The Conception of Sacrum in Eco Philosophy by Henryk Skolimowski*, „Humanistyka i Przyrodoznawstwo” 7(2001), s. 151-183, [online:] https://bazhum.muzhp.pl/media/files/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7-s123-135/Humanistyka_i_Przyrodoznawstwo-r2001-t7-s123-135.pdf [dostęp: 6.02.2022].
- Starzec T., *Św. Franciszek z Asyżu i jego reguła życia w pustelni*, wyd. Serafin, Kraków 2011.
- Szyborska W., *Milczenie roślin*, w: tejże, *Wiersze wybrane*, wybór i układ Autorki, Wydawnictwo a5, Kraków 2020, s. 337-338.
- Wróblewski Z., *Natura i cele. Dyskusja argumentu teleologicznego na rzecz ochrony przyrody*, Wydawnictwo KUL, Lublin 2010.